Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Βάσης Δεδομένων Μελετών και Ερευνών για Τοπικούς Ευρωπαϊκούς Πολιτισμούς. Μια πρώτη εφαρμογή στην Ήπειρο.

Ε. Μιχαηλίδου, Γεωπόνος, MS «Περιβάλλον και Ανάπτυξη» του Ε.Μ.Π.
Υποψήφιος Διδάκτωρ Ε.Μ.Π.
Δ. Ρόκος, Καθηγητής Ε.Μ.Π.
Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.) του Ε.Μ.Π. και
Ίδρυμα Ανάπτυξης του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π.

Εισαγωγή

Η συζήτηση για το τι είναι πολιτισμός και συγκεκριμένα για το πώς ορίζουμε τους τοπικούς (παραδοσιακούς) πολιτισμούς είναι μεγάλη και σίγουρα δεν αποτελεί το αντικείμενο της παρούσας εργασίας. Σύμφωνα όμως με τους ευρύτερα αποδεκτούς ορισμούς «πολιτισμός είναι το σύνολο των υλικών και πνευματικών φαινομένων που χαρακτηρίζουν μια κοινωνική ομάδα ή ένα έθνος» ή με άλλα λόγια «η συνολική κοινωνική κληρονομιά μιας ομάδας ανθρώπων ή του ανθρωπίνου είδους ως συνόλου, της οποίας η συνέχεια και η ανάπτυξη εξαρτώνται από την ικανότητα του ανθρώπου να μαθαίνει και να μεταβιβάζει τις γνώσεις στις επόμενες γενιές» (Ρόκος 1998α, 2001). Γενικά μπορούμε να πούμε ότι η έννοια του πολιτισμού εμπεριέχει τρία διαφορετικά επίπεδα: το πρώτο περιλαμβάνει τον τρόπο ζωής (διατροφή, ενδυμασία, συνήθειες, κ.λ.π.), το δεύτερο την κοινή ιστορική μνήμη, γλώσσα, κοινές νίκες και ήττες και το τρίτο επίπεδο αποτελείται από τις αισθητικές, πνευματικές και θρησκευτικές αξίες (Kirkinen 2000, Amaladoss 2002).

Σύμφωνα με το Υπουργείο Πολιτισμού της Λιθουανίας (1999), «εθνικός πολιτισμός» (ethnic culture) είναι το σύνολο των υλικών και πνευματικών αξιών οι οποίες δημιουργήθηκαν από ένα ολόκληρο έθνος και οι οποίες μεταδόθηκαν από γενιά σε γενιά. Ανανεώνεται διαρκώς και βοηθά στη διατήρηση της πολιτισμικής ταυτότητας, της εθνικής συνείδησης και των ιδιαιτεροτήτων των εθνογραφικών περιφερειών.

Ειδικά όσον αφορά στην παραδοσιακή κουλτούρα, η Σύσταση του 1989 της UNESCO για τη Διαφύλαξη του Παραδοσιακού Πολιτισμού και της Λαογραφίας (Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore) ορίζει ως λαογραφία ή παραδοσιακό και λαϊκό πολιτισμό (folklore or traditional and popular culture) «το σύνολο των δημιουργιών μιας πολιτισμικής κοινότητας που βασίζονται στην παράδοση, εκφρασμένες από μία ομάδα ατόμων και που αναγνωρισμένα αντιπροσωπεύουν τις προσδοκίες μιας κοινωνίας καθώς και την πολιτισμική και κοινωνική της ταυτότητα. Τα πρότυπα και οι αξίες της διαδίδονται προφορικά, μέσω μίμησης ή με άλλα μέσα. Οι μορφές τους είναι, ανάμεσα σε άλλα, η γλώσσα, η λογοτεχνία, η μουσική, ο χορός, τα παιχνίδια, η μυθολογία, οι τελετουργίες, τα έθιμα, οι δεξιοτεχνίες, η αρχιτεκτονική και άλλες τέχνες». Στη σύσταση χρησιμοποιείται τόσο ο όρος "traditional culture" όσο και ο όρος "folklore" για να τονιστεί η συλλογική φύση τόσο της άσκησης όσο και της διάδοσης της πολιτισμικής κληρονομιάς (Kawada 2000).

Τέλος, σύμφωνα με μία ενδιαφέρουσα άποψη (Hoppal 1998), η παράδοση μπορεί να χαρακτηριστεί ως η αποθήκη των πολιτισμικών αξιών οι οποίες επανειλημμένα διαβιβάζονται από γενιά σε γενιά, δηλαδή η παράδοση μπορεί να ειδωθεί ως πολιτισμική μνήμη μιας κοινωνίας.

Ανεξάρτητα πάντως από τον ορισμό που δίνει κανείς στην παράδοση και στους τοπικούς (παραδοσιακούς) πολιτισμούς είναι κοινώς αναγνωρισμένο ότι αυτοί συνδέονται άρρηκτα με το επίπεδο ανάπτυξης ενός έθνους σε μια δεδομένη ιστορική περίοδο «στα πεδία της επιστήμης και της τεχνολογίας, της παιδείας, των γραμμάτων και των τεχνών, των ιδεών, της φιλοσοφίας, της ηθικής και των σχετικών θεσμών γενικότερα, όπως αυτά σχετίζονται, αλληλεξαρτώνται και

αλληλεπιδρούν με τις αξίες, τον τρόπο και τις σχέσεις παραγωγής, διανομής και κατανάλωσης υλικών αγαθών» (Ρόκος 2001) αλλά και με το ευρύτερο φυσικό και κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον και γι' αυτό είναι επιτακτική η ανάγκη για προστασία, διαφύλαξη και ανάδειξή τους, ιδιαίτερα σήμερα που η παγκοσμιοποίηση απειλεί με ισοπέδωση πολιτισμούς, τοπικές οικονομίες και φυσικές και κοινωνικοοικονομικές ιδιαιτερότητες.

Απειλές για τους τοπικούς πολιτισμούς στο σύγχρονο κόσμο

Οι ερευνητές και μελετητές οι οποίοι ασχολούνται με τη μελέτη, διάσωση, διαφύλαξη και ανάδειξη των τοπικών πολιτισμών σε όλο τον κόσμο θεωρούν ως κύρια απειλή τους την παγκοσμιοποίηση. Γενικά οι παραδοσιακοί πολιτισμοί επηρεάζονται από:

- τους πολιτικούς και ιδεολογικούς μετασχηματισμούς: Ορισμένες εθνικές ομάδες δεν μπορούν ή αρνούνται να δεχτούν ή/και να κατανοήσουν τις πολιτισμικές, θρησκευτικές, εθνικές και πολιτικές ιδιαιτερότητες και διαφορές άλλων κοινωνικών ομάδων, οι οποίες κατά περίπτωση μπορούν να οδηγήσουν σε εμφύλιους ή εθνικούς πολέμους, καταπίεση ανθρώπων ή ακόμα και σε προσπάθειες βιολογικής εξόντωσης του «εχθρού» μόνο και μόνο επειδή είναι διαφορετικός (Hoppal 1999, Marczuk 2001). Στον Ευρωπαϊκό χώρο, εξαιτίας εθνικών, πολιτισμικών και θρησκευτικών λόγων, αλλά και λόγω πολιτικών διαφορών και φιλοδοξιών, μοναδικοί θησαυροί πολιτισμικής κληρονομιάς και πλούσιο υλικό λαϊκής τέχνης καταστράφηκαν στην περιοχή των Βαλκανίων, ενώ ολόκληρες εθνικές ομάδες απομακρύνθηκαν από τα εδάφη στα οποία κατοικούσαν για αιώνες και πολύς κόσμος έχασε τη ζωή του.
- τους κοινωνικούς και οικονομικούς μετασχηματισμούς: Ο πολιτισμός ήταν ανέκαθεν στενά συνδεδεμένος με τη φύση και τη ζωή στην ύπαιθρο. Οι κοινωνικοοικονομικές αλλαγές που επηρέασαν τα χωριά (τεχνολογική πρόοδος, μετανάστευση, μόρφωση, βιομηχανοποίηση) είχαν ως συνέπεια διεθνώς και στην Ευρώπη το σταδιακό μαρασμό της τοπικής λαϊκής κουλτούρας (Marczuk 2001). Στην προσπάθεια επιβίωσης των λαϊκών καλλιτεχνών στο νέο μοντέλο ζωής το οποίο έχει ως πυρήνα την οικονομική μεγέθυνση, τη συσσώρευση και τον ανταγωνισμό, αλλοιώθηκε σε αρκετές περιπτώσεις η παραδοσιακή λαϊκή δημιουργία και τέχνη και μετατράπηκε σε εμπορικό προϊόν και μάλιστα συνήθως χωρίς τα αναμενόμενα οικονομικά οφέλη.
- τις επιρροές από το σύγχρονο πολιτισμό: Οι σύγχρονες πολιτισμικές αλλαγές συνδέονται άμεσα με την ανάπτυξη και τις εξελίξεις σε επιστημονικό και τεχνολογικό επίπεδο. Εκτός από τους κοινωνικοοικονομικούς μετασχηματισμούς που επέφεραν στη σύγχρονη κοινωνία οι εξελίξεις αυτές, επιπλέον προκάλεσαν σημαντική υποβάθμιση και καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος (Marczuk 2001), με επιπτώσεις εκτός των άλλων και στο βαθμό διατήρησης της λαϊκής παράδοσης η οποία πηγάζει από και είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με αυτό.
- την παγκοσμιοποίηση: Οι δορυφορικές και ψηφιακές τηλεπικοινωνιακές τεχνολογίες καθώς και η ευκολία πλέον στις μετακινήσεις από οποιοδήποτε σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου, διευκολύνουν τη διάδοση των αλλαγών και των σύγχρονων μοντέλων ζωής σε οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό, πολιτισμικό και τεχνικό/τεχνολογικό επίπεδο με άμεσες επιπτώσεις στο φυσικό και κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον. Ανάμεσα στις συνέπειες της παγκοσμιοποίησης είναι ο σταδιακός περιορισμός της αυτονομίας των μικρών κρατών, η εξαφάνιση των εθνικών μειονοτήτων, η εξασθένηση του αισθήματος της εθνικής και πολιτισμικής ταυτότητας και ο αφανισμός των πλούσιων και ποικίλων εθνικών και τοπικών πολιτισμών (Marczuk 2001). Ειδικά ο πολιτισμός, δεν αποτελεί μια στατική αλλά μια διαρκώς εξελισσόμενη διεργασία σε διαλεκτική σχέση και αλληλεξάρτηση με όλους τους τομείς της ζωής, επομένως δεν μπορεί να παραμείνει ανεπηρέαστος από τις σύγχρονες εξελίξεις. Εδώ όμως υπάρχει ένα λεπτό σημείο: οι ανθρωπολόγοι κάνουν λόγο

για «λαϊκό» (popular) και για «λαϊκίζοντα» ή μαζικό (popularized) πολιτισμό (Amaladoss 2002). Λαϊκός είναι ο πολιτισμός ο οποίος δημιουργείται από ένα λαό, ενώ λαϊκίζων ή μαζικός (όπως για παράδειγμα ο καταναλωτικός πολιτισμός) είναι αυτός που τεχνηέντως επιβάλλεται στους ανθρώπους με έξυπνη αξιοποίηση των σύγχρονων μέσων διάδοσης της πληροφορίας. Η ομογενοποίηση του πολιτισμού σε διεθνές επίπεδο, η οποία αποτελεί και το σοβαρότερο κίνδυνο σήμερα για τους τοπικούς πολιτισμούς, δεν αποτελεί φυσικά λαϊκή αλλά «μαζοποιημένη» κουλτούρα. Αν και αρκετοί υποστηρίζουν ότι η παγκοσμιοποίηση δεν αποτελεί οδοστρωτήρα για τους τοπικούς πολιτισμούς αλλά αντίθετα μπορεί να συμβάλει στην διάσωση, διάδοση και γνωστοποίησή τους σε όλο τον κόσμο, φαίνεται ότι στην πραγματικότητα δεν αποτελεί παρά μία νέα μορφή αποικισμού και ίσως πιο επικίνδυνη από ποτέ γιατί μπορεί αστραπιαία να διαδίδει σχεδόν σε κάθε άκρο της γης μιας νέα επίσης μορφή πολιτισμού, του πολιτισμού της κυριαρχίας της αγοράς στη διαμόρφωση του οποίου όλοι μας συμμετέχουμε, συνειδητά ή ασυνείδητα (Ρόκος 2001). Από την άλλη, όχι βέβαια η παγκοσμιοποίηση, αλλά οι νέες τεχνολογίες μπορούν να συμβάλουν στην προστασία, ανάδειξη και ανάπτυξη των τοπικών πολιτισμών και η αξιοποίησή τους προς την κατεύθυνση αυτή είναι θεμιτή, επιθυμητή και ιδιαίτερα χρήσιμη.

Μέχρι στιγμής, οι προσπάθειες για διατήρηση και προστασία των τοπικών πολιτισμών στο πλαίσιο των σύγχρονων κοινωνικοοικονομικών και τεχνολογικών εξελίξεων κρίνονται ως ανεπαρκείς και αναποτελεσματικές. Η σημαντικότερη από αυτές είναι η Σύσταση της UNESCO για τη Διαφύλαξη του Παραδοσιακού Πολιτισμού και της Λαογραφίας (Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore) του 1989 η οποία ακολουθήθηκε από δύο ακόμα συστάσεις με τίτλο «Αριστουργήματα της Προφορικής και Άυλης Κληρονομιάς της Ανθρωπότητας» (Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage of Humanity), οι οποίες ουσιαστικά αποτελούν καταλόγους με στοιχεία από την προφορική παράδοση διαφόρων περιοχών για τα οποία υπάρχουν σχέδια για τη διάσωσή τους. Το 2001 εκδόθηκε ο πρώτος τέτοιος κατάλογος ο οποίος περιλάμβανε 19 «αριστουργήματα» ενώ μέσα στο 2003 αναμένεται και ο δεύτερος.

Αλλά και στην Ευρώπη η ανάγκη για προστασία και διαφύλαξη των τοπικών πολιτισμών άρχισε να ενσωματώνεται σχετικά πρόσφατα στις κοινοτικές νομοθεσίες (Council of Europe 1995, 2000, Ministers' Deputies 2002). Στις προτεινόμενες δράσεις για την «προώθηση μιας Ευρωπαϊκής πολιτισμικής ταυτότητας» (Ministers' Deputies 2002) στο κεφάλαιο με τίτλο «Πολιτισμός και Πολιτισμική και Φυσική Κληρονομιά» αναγνωρίζεται η ανάγκη διαφύλαξης της πολιτισμικής και φυσικής κληρονομιάς «για την ενδυνάμωση του κοινωνικού ιστού και τη βελτίωση του περιβάλλοντος ως τόπου κατοικίας». Για την πολιτισμική κληρονομιά προτείνονται γενικά μέτρα (π.χ. «συνεργασία και έρευνα πεδίου στο πεδίο της πολιτικής για την πολιτισμική κληρονομιά») καθώς και η έναρξη πιλοτικών προγραμμάτων για τη διερεύνηση της πολιτισμικής ποικιλότητας στην Ευρώπη. Ορισμένα αποσπασματικά μέτρα, προτείνονται και για την προστασία της φυσικής κληρονομιάς, αλλά και στον τομέα αυτό επισημαίνονται ελλείψεις και η ανάγκη διατύπωσης ενός «Ευρωπαϊκού Κανονισμού για Αρχές Περιβαλλοντικής Προστασίας από την οπτική γωνία της βιώσιμης ανάπτυξης». Γενικά πάντως ο κεντρικός στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η προώθηση μιας «Ευρωπαϊκής πολιτισμικής ταυτότητας» (European cultural identity) όπως αποκαλείται (για την οποία δεν δίνονται περισσότερες διευκρινήσεις για το τι σημαίνει και το πώς θα επιτευχθεί), έννοια άστοχη και που συγκρούεται με αυτή της πολιτισμικής ποικιλότητας στην οποία υποτίθεται ότι εστιάζει από το 2000 η Ευρωπαϊκή Ένωση (Declaration on Cultural Diversity) και η οποία φαίνεται τελικά να οδηγεί σε ομογενοποίηση των τοπικών Ευρωπαϊκών πολιτισμών και όχι σε διαφύλαξή τους.

Νέες τεχνολογίες και τοπικοί πολιτισμοί: Σχεδιασμός και ανάπτυξη βάσης δεδομένων μελετών και ερευνών για τοπικούς ευρωπαϊκούς πολιτισμούς

Σύμφωνα με ένα γενικά παραδεκτό ορισμό «τεχνολογία είναι η συστηματική εφαρμογή των διαφόρων πεδίων της ανθρώπινης γνώσης στην αντιμετώπιση πρακτικών προβλημάτων» (Ρόκος 1998β).

Σύμφωνα με το Ρόκο (1998β) «μια τεχνολογία μπορεί να θεωρηθεί ως "κατάλληλη" για μια κοινωνική οργάνωση σε συγκεκριμένες συνθήκες χώρου και χρόνου όταν:

- είναι συμβατή με τις τοπικές, φυσικές, πολιτισμικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες, π.χ. με τα φυσικά, ανθρώπινα και πολιτισμικά διαθέσιμα, αλλά και με τις αξίες, τα έθιμα, τις δεξιότητες και τις παραδόσεις της συγκεκριμένης κοινωνικής οργάνωσης από την οποία πρόκειται ν' αξιοποιηθεί και
- χρησιμοποιεί κατάλληλα τα τοπικά διαθέσιμα υλικά και ενεργειακές πηγές, με εργαλεία, διαδικασίες, επεξεργασίες, μεθόδους και τεχνικές οι οποίες αναπτύχθηκαν και υπάρχουν (ή είναι δυνατόν ν' αναπτυχθούν και να υπάρχουν) ως καθημερινή πραγματικότητα, αλλά και μπορούν να συντηρούνται, να βελτιώνονται και να ελέγχονται επιχειρησιακά από τα μέλη της κοινωνικής οργάνωσης αυτής».

Υπό την έννοια αυτή οι σύγχρονες τεχνολογίες, υποταγμένες στο κυρίαρχο μοντέλο ανάπτυξης το οποίο έχει ως θεμελιώδεις αρχές την οικονομική μεγέθυνση, τη συσσώρευση, τη συγκεντροποίηση και την ανταγωνιστικότητα αποτελούν σοβαρή απειλή για τους τοπικούς πολιτισμούς. Για παράδειγμα το Διαδίκτυο αποτελεί ένα ισχυρό και ευρύτατα διαδεδομένο εργαλείο και μέσο για το σχηματισμό «εικονικών» (virtual) κοινοτήτων των οποίων η σχέση με τις πραγματικές κοινότητες οι οποίες συνδέονται με γεωγραφικές περιοχές και την πολιτισμική παράδοση είναι ελάχιστη. Σύμφωνα με την Hongladarom (1997) ενώ το Διαδίκτυο αποτελεί παράθυρο στον κόσμο απ΄ όπου μπορεί κανείς να πάρει ερεθίσματα, το περιεχόμενό του καθορίζεται από τις πληροφορίες που κάθε τερματικό δημοσιεύει στις διάφορες ιστοσελίδες. Η ίδια παρατηρεί ότι με βάση τις διαθέσιμες πληροφορίες οι πολιτισμικές ομάδες είναι τόσο διχασμένες η μία από την άλλη όσο είναι και στον πραγματικό κόσμο. Από την εποχή βέβαια που γράφτηκε το συγκεκριμένο άρθρο μέχρι σήμερα έχουν περάσει αρκετά χρόνια και τόσο ο αριθμός των συστηματικών χρηστών του Διαδικτύου όσο και το πλήθος των ιστοσελίδων και των δημοσιευμένων πληροφοριών σε όλο τον κόσμο έχει αυξηθεί με καταιγιστικούς ρυθμούς, με αποτέλεσμα, όπως και με την παγκοσμιοποίηση, έτσι και με το Διαδίκτυο, ο κίνδυνος ισοπέδωσης και ομογενοποίησης των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων να είναι κάτι παραπάνω από υπαρκτός. Από την άλλη, το Διαδίκτυο «δυνάμει» μπορεί να αξιοποιηθεί δημιουργικά για την προστασία και την προβολή των τοπικών πολιτισμών όπως άλλωστε και πολλές από τις νέες ψηφιακές τεχνολογίες (CEFRE 2003).

Η συμβολή των νέων τεχνολογιών στην διαφύλαξη της πολιτισμικής κληρονομιάς μπορεί να αφορά στην τεκμηρίωση και καταλογογράφηση σχετικών ερευνών, μελετών και έργων (Marcum and Friedlander 2003) μέχρι και στην τρισδιάστατη ψηφιακή αναπαράσταση ολόκληρων πολιτισμικών μνημείων και την παραγωγή σχετικών CD/DVD ROM (Telksnys 2001). Αυτή τη στιγμή στον Ελληνικό χώρο πρωτοπόρος στην αξιοποίηση των νέων ψηφιακών τεχνολογιών για την ανάδειξη του Ελληνικού πολιτισμού είναι το Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού (http://www.ime.gr).

Στη διαφύλαξη και ανάδειξη των τοπικών πολιτισμών της Ευρώπης και του κόσμου σημαντική μπορεί να είναι η συμβολή των βάσεων δεδομένων. Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία «ως βάση δεδομένων καλείται μια οργανωμένη συλλογή πληροφοριών». Η οργάνωση αυτή γίνεται με τη βοήθεια ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδικών για την περίπτωση αυτή λογισμικών, η δε παρουσίαση των πληροφοριών μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους, π.χ. καταλόγους, πίνακες, φόρμες κ.λ.π., ενώ ανάλογα με τη μορφή της βάσης είναι δυνατόν να υπάρχει

δυνατότητα αναζήτησης στις εγγραφές με βάση κάποιες λέξεις κλειδιά.
Ειδικά για τους τοπικούς Ευρωπαϊκούς πολιτισμούς υπάρχει πληθώρα ερευνών και μελετών οι οποίες διατίθενται σε βιβλιοθήκες, πανεπιστήμια, ινστιτούτα, ερευνητικά ιδρύματα, μη κυβερνητικούς οργανισμούς κ.λ.π. και οι οποίες αποτελούν σημαντική πηγή πληροφόρησης για την επιστημονική και ερευνητική κοινότητα η οποία ασχολείται με θέματα διαφύλαξης και ανάδειξης της πολιτισμικής κληρονομιάς. Η δυσκολία έγκειται κατ' αρχήν στην πληροφόρηση για την ύπαρξη του υλικού αυτού και κατά δεύτερο στην προμήθειά του για αξιοποίηση των πορισμάτων. Επιπλέον παρατηρείται το φαινόμενο της ύπαρξης δεκάδων ή και εκατοντάδων μελετών που αφορούν στο ίδιο θέμα ή περιοχή, ενώ σε άλλες περιοχές ενδιαφέροντος οι υπάρχουσες έρευνες και μελέτες είναι ελάχιστες έως και ανύπαρκτες. Για τους παραπάνω λόγους η ύπαρξη σχετικών βάσεων δεδομένων με έρευνες και μελέτες για τους τοπικούς πολιτισμούς της Ευρώπης μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην αναζήτηση πηγών για επιστημονική έρευνα αλλά και για τον εντοπισμό των ερευνητικών και μελετητικών κενών που αφορούν στους τοπικούς πολιτισμούς της Ευρώπης και επομένως στην κάλυψή τους.
Μία βάση δεδομένων με έρευνες και μελέτες για τους τοπικούς πολιτισμούς θα πρέπει να περιλαμβάνει εγγραφές που αφορούν σε όλα τα στοιχεία τα οποία συγκροτούν την έννοια του τοπικού πολιτισμού, δηλαδή τοπικές γλώσσες, αρχιτεκτονική, ήθη, έθιμα, μύθοι, παραμύθια, δοξασίες, μουσική, χοροί, ενδυμασία, χειροτεχνήματα, τεχνογνωσία, δεξιότητες, παραδοσιακή μαγειρική κ.λ.π. Επιπλέον εκτός από το όνομα του συγγραφέα και τα στοιχεία της έκδοσης ή/και του άρθρου/περιοδικού στο οποίο δημοσιεύονται οι πληροφορίες, μεγάλης σημασίας είναι η ύπαρξη πληροφοριών για το πού διατίθεται κάθε μελέτη αλλιώς χάνεται η πρακτική σημασία της βάσης. Βασική προϋπόθεση αποτελεί η αξιοπιστία και ο έλεγχος της ορθότητας των στοιχείων που περιλαμβάνονται σε μια τέτοια βάση και η διαρκής, έγκαιρη και συστηματική ενημέρωσή της.

Μέθοδοι και πηγές πληροφόρησης

Η ενημέρωση μιας τέτοιας βάσης δεδομένων σαν κι αυτή που περιγράφηκε παραπάνω προϋποθέτει επισταμένη έρευνα σε όλους τους πιθανούς φορείς, οργανισμούς και άλλες πηγές οι οποίοι πιθανόν είναι κάτοχοι ή μπορούν να παρέχουν πληροφορίες για ύπαρξη μελετών και ερευνών για τοπικούς Ευρωπαϊκούς πολιτισμούς.
Η μεθοδολογία για την συλλογή των στοιχείων που θα καταχωρισθούν στη βάση δεδομένων περιλαμβάνει εκτενή αναζήτηση στο Διαδίκτυο στις ιστοσελίδες όλων των φορέων, οργανισμών, ινστιτούτων και υπηρεσιών οι οποίες ασχολούνται με τους τοπικούς πολιτισμούς της Ευρώπης και σε επόμενο στάδιο, όπου κριθεί απαραίτητο και είναι εφικτό, προσωπική επαφή και επιτόπια έρευνα στις βιβλιοθήκες τους. Συγκεκριμένα απαιτείται έρευνα σε:

- Διεθνείς οργανισμούς
- Ερευνητικά κέντρα και Πανεπιστήμια
- Μη κυβερνητικούς οργανισμούς
- Υπουργεία Πολιτισμού των χωρών της Ευρώπης
- Ινστιτούτα Ευρωπαϊκών χωρών στη Ελλάδα
- Πρεσβείες Ευρωπαϊκών χωρών στην Ελλάδα
- Ελληνικές πρεσβείες στις Ευρωπαϊκές χώρες
- Πολιτιστικούς συλλόγους, εθνικοτοπικές οργανώσεις αποδήμων κ.λπ.
- Αρχαιολογικές σχολές
- Λαογραφικούς συλλόγους
- Μουσεία
- Αρχές – Εταιρείες τοπικής αυτοδιοίκησης
- Δημόσιες και ιδιωτικές βιβλιοθήκες της Ελλάδας και της Ευρώπης

- Διεθνείς, ευρωπαϊκές και εθνικές ηλεκτρονικές πύλες (portals) με αντικείμενο τη διατήρηση, προστασία και ανάδειξη των τοπικών πολιτισμών και της πολιτισμικής κληρονομιάς

Ένα δείγμα καταλόγου σχετικών ηλεκτρονικών διευθύνσεων το οποίο προετοιμάστηκε από το ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π. και το Ίδρυμα Ανάπτυξης του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π. παρατίθεται στο Παράρτημα Ι.

Τέλος πρέπει να επισημανθεί ένα σημαντικό πρόβλημα που χρειάζεται να αντιμετωπιστεί ώστε να γεφυρωθεί το χάσμα ανάμεσα στους επιστήμονες της Ευρώπης οι οποίοι θα ανατρέξουν σε μια βάση δεδομένων για άντληση πληροφοριών για μελέτες και έρευνες σχετικά με τοπικούς Ευρωπαϊκούς πολιτισμούς: αυτό της γλώσσας. Το γλωσσικό πρόβλημα αφορά τόσο στη συλλογή των πληροφοριών που θα αποτελέσουν τις εγγραφές της βάσης όσο και στη γλώσσα στην οποία θα δημιουργηθεί η βάση ώστε να καλύπτει τις ανάγκες της Ευρωπαϊκής επιστημονικής κοινότητας. Συμβατή με τον χαρακτήρα και την ποιότητα των τοπικών ευρωπαϊκών πολιτισμών λύση θα ήταν η ταυτόχρονη χρήση όλων των επισήμων γλωσσών της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία θα διευκόλυνε πέρα από την έρευνα και την ταχύτερη και αποτελεσματικότερη πρόσβαση όλων των πολιτών της Ευρώπης στα ειδοποιά στοιχεία της γενικότερα, κοινής πολιτισμικής τους ταυτότητας.

Μια πρώτη εφαρμογή στην Ήπειρο

Η επιλογή της Ηπείρου ως περιοχής εφαρμογής

Μια πρώτη εφαρμογή σχεδιασμού και ανάπτυξης βάσης δεδομένων μελετών και ερευνών για τοπικούς Ευρωπαϊκούς πολιτισμούς έγινε για την Περιφέρεια της Ηπείρου. Η Ήπειρος αποτελεί τεκμηριωμένα την ορεινότερη περιφέρεια της Ελλάδας. Παρά τα σημαντικά προβλήματα τα οποία αντιμετωπίζει η περιφέρεια τα οποία εντοπίζονται κυρίως στη σταδιακή εγκατάλειψη, τη γήρανση του πληθυσμού, την οικονομική φτώχια και την ανεργία, χαρακτηρίζεται από μια σειρά πλεονεκτημάτων τα οποία σχετίζονται με τις ιδιαίτερες συνθήκες της φυσικής και της κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας των ορεινών περιοχών και συγκεκριμένα με τον μοναδικό φυσικό/περιβαλλοντικό και πολιτισμικό τους πλούτο. Ιδιαίτερα σε ότι αφορά το κεφάλαιο πολιτισμός, γενικά οι ορεινές περιοχές (και όχι μόνο της Ηπείρου) αποτελούν κιβωτούς διατήρησης και διαφύλαξης της πολιτισμικής κληρονομιάς, ντοπιολαλιάς, παραδόσεων, κοινωνικής ζωής, ηθών και εθίμων και των παραδοσιακών πρακτικών, γνώσεων, δεξιοτήτων, τεχνών, ποίησης, μουσικής, χορού κ.λ.π. και όλα αυτά σε αρμονική συνύπαρξη και με σεβασμό απέναντι στο φυσικό ορεινό περιβάλλον και στον ίδιο τον άνθρωπο (Ρόκος 2001β). Για τους παραπάνω λοιπόν λόγους αλλά και εξαιτίας των ιδιαίτερων δεσμών που συνδέουν το Ίδρυμα Ανάπτυξης του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π. και το Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.) του Ε.Μ.Π. (του οποίου οι κεντρικές εγκαταστάσεις στο Μέτσοβο θα είναι σύντομα έτοιμες) με την περιφέρεια της Ηπείρου, αποφασίστηκε η πρώτη προσπάθεια για συμβολή στην προστασία και ανάπτυξη των τοπικών πολιτισμών της Ευρώπης να πραγματοποιηθεί για την περιοχή αυτή.

Συλλογή πληροφοριών

Κύρια πηγή πληροφόρησης για την ενημέρωση της βάσης δεδομένων μελετών και ερευνών για τους τοπικούς πολιτισμούς της Ηπείρου αποτελεί το Διαδίκτυο και οι τοπικοί φορείς πολιτισμού. Συγκεκριμένα έγινε και γίνεται έρευνα στο Διαδίκτυο στους on-line καταλόγους των παρακάτω βιβλιοθηκών:

- Βιβλιοθήκες Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (http://www.lib.uoa.gr/)
- Βιβλιοθήκη Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών (http://librarynt.asfa.gr/)
- Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Αιγαίου (http://www.lib.aegean.gr/)

- Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (http://www.lib.uth.gr/)
- Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (http://www.lib.uoi.gr/)
- Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Μακεδονίας (http://www.lib.uom.gr)
- Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Πατρών (http://www.lis.upatras.gr)
- Βιβλιοθήκη Παντείου Πανεπιστημίου (http://www.panteion.gr)
- Κεντρική Βιβλιοθήκη Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης (http://www.lib.duth.gr/)
- Κεντρική Βιβλιοθήκη του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου (http://www.lib.ntua.gr/)
- Σύστημα Βιβλιοθηκών Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (http://www.lib.auth.gr)
- Βιβλιοθήκη Τ.Ε.Ι. Αθηνών (http://zeus.library.teiath.gr)
- Βιβλιοθήκη Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης (http://www.lib.teithe.gr/)
- Βιβλιοθήκη Τ.Ε.Ι. Πάτρας (http://www.lib.teipat.gr/)
- Βιβλιοθήκη Τ.Ε.Ι. Πειραιά (http://lib.teipir.gr/)
- Βιβλιοθήκη Τ.Ε.Ι. Σερρών (http://lib.teiser.gr/)
- Βιβλιοθήκη Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ) (http://www.ekke.gr/html/gr/library/index.html)
- Βιβλιοθήκη Ιδρύματος Ευγενίδου (http://www.eugenfound.edu.gr)
- Βιβλιοθήκη Κ.Α. Δοξιάδη (http://www.lib.ntua.gr/newsite/el/gkadoxiadi.htm)
- Βιβλιοθήκη Κολλεγίου Αθηνών (http://www.haef.gr/greek/libraries/acl/library/acl_lib.html)
- Βιβλιοθήκη Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος (ΤΕΕ) (http://www.library.tee.gr/libgen.htm)
- Βιβλιοθήκη της Ακαδημίας Αθηνών (http://www.academyofathens.gr/)
- Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος (http://www.nlg.gr/)
- Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Επιστήμης και Τεχνολογίας Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης (http://www.ekt.gr/info-serv/diglib/index.html)

Άλλοι φορείς και ιστοσελίδες οι οποίοι μπορούν να παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες για το αντικείμενο της εργασίας μας είναι οι εξής:

- Ιστοσελίδα Υπουργείου Πολιτισμού (http://www.culture.gr)
- Περιφέρεια Ηπείρου (http://www.regionofepirus.gr)
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Άρτας (http://www.nomarxia-artas.gr/)
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Θεσπρωτίας (http://www.nathesprotias.gr)
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ιωαννίνων (http://www.nomioan.gr/)
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Πρέβεζας (http://www.preveza.gr)
- Δήμος Ιωαννίνων (http://www.dimioan.gr/)
- Δήμος Μετσόβου (http://www.epcon.gr/Dimoi/Dimos8/)
- Πνευματικό Κέντρο Δήμου Ιωαννιτών (http://www.ioanninacultcenter.gr)
- Πολιτιστικός Σύλλογος Ζαγορίσιων (http://www.cuzagori.gr/)
- Πολιτιστικός Σύλλογος Γιάννινα Νέας Υόρκης (http://members.tripod.com/~Yiannina/)
- Πανηπειρωτική Συνομοσπονδία Ελλάδος (http://www.panepirotiki.com)
- Πανειπηρωτική Ομοσπονδία Αμερικής, Καναδά και Αυστραλίας (http://www.epirosaction.org/)
- Σύλλογος Αποφοίτων Ζωσιμαίας Σχολής Ιωαννίνων (http://www.zosimaia.gr)
- Πολιτιστικός Σύνδεσμος Ζαγορίσιων (http://www.cuzagori.gr)
- Κοινωφελές Ίδρυμα Εγνατία Ηπείρου (http://www.epcon.gr)
- Εταιρεία Ηπειρωτικών Μελετών (ΕΗΜ)
- Λαογραφικό Μουσείο Ηπειρωτικής Λαϊκής Τέχνης "Κ. Φρόντζος"
- Λαογραφικό Μουσείο Σαρακατσάνων

- Κέντρο Μελέτης Ηπειρωτικής & Βαλκανικής Μουσικής Παράδοσης
- Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης
- Κέντρο Λαϊκών Δρωμένων
- Μουσείο Ελληνικών Λαϊκών Οργάνων Φοίβου Ανωγειανάκη - Κέντρο Εθνομουσικολογίας
- Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα Β. Παπαντωνίου κ.λπ.

Για την αξιοποίηση και καταγραφή των σχετικών με τη βάση δεδομένων ερευνών και μελετών που πιθανόν να διαθέτουν οι παραπάνω φορείς γίνεται έρευνα στις ιστοσελίδες τους στις περιπτώσεις που υπάρχει τέτοια δυνατότητα και όπου κρίνεται απαραίτητο υπάρχει προσωπική επικοινωνία ή/και έρευνα.

Μορφή βάσης δεδομένων

Η βάση δεδομένων στην οποία καταγράφονται έρευνες και μελέτες για τους τοπικούς πολιτισμούς της Ηπείρου αναπτύχθηκε σε περιβάλλον Microsoft Access 2002 από το Ίδρυμα Ανάπτυξης του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π. και το Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.) του Ε.Μ.Π. Για κάθε εγγραφή καταχωρούνται οι εξής πληροφορίες:

- Συγγραφέας
- Τίτλος
- Έτος κυκλοφορίας
- Εκδότης
- Γεωγραφική περιοχή στην οποία αναφέρεται η μελέτη
- Βιβλιοθήκες στις οποίες διατίθεται
- Είδος (βιβλίο, άρθρο, περιοδικό, μελέτη, CD/CD Rom, πρακτικά συνεδρίου, φωτογραφικό λεύκωμα)

Επιπλέον κάθε εγγραφή ταξινομείται σε μία από τις εξής θεματικές κατηγορίες:

1. Παράδοση και πολιτισμική κληρονομιά της Ηπείρου
2. Ιστορικές και λαογραφικές μελέτες
3. Γλώσσα – Ντοπιολαλιά
4. Κοινωνική ζωή, έθιμα, παραδόσεις, μύθοι, θρύλοι, παραμύθια
5. Παραδοσιακές τεχνικές, γνώσεις και δεξιότητες
6. Επιστήμες, εκπαίδευση
7. Παραδοσιακή αρχιτεκτονική: Κατοικίες – Οικισμοί
8. Παραδοσιακή αρχιτεκτονική: Εκκλησίες – Μοναστήρια – Εργαστήρια – Χώροι συνάθροισης και κοινωνικής ζωής
9. Παραδοσιακή ποίηση, μουσική, χοροί, τέχνη, ενδυμασία, καλές τέχνες
10. Φυσικό περιβάλλον σε σχέση με την πολιτισμική κληρονομιά
11. Πρακτικά συνεδρίων
12. Φωτογραφικά λευκώματα

Η αναζήτηση στις εγγραφές μπορεί να γίνει είτε στο σύνολό τους ή ανά θεματική κατηγορία. Παραδείγματα από τη μορφή της βάσης δεδομένων και τους τρόπους παρουσίασης των εγγραφών παρουσιάζονται στο Παράρτημα ΙΙ.

Η βάση δεδομένων η οποία αναπτύσσεται για τους τοπικούς πολιτισμούς της Ηπείρου ενημερώνεται συστηματικά με νέα στοιχεία και μελλοντικά πρόκειται να δημοσιευθεί στο Διαδίκτυο στην ιστοσελίδα του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π. και του Ιδρύματος Ανάπτυξης του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π. http://www.ntua.gr/MIRC.

Συμπεράσματα

Ο σχεδιασμός, η δημιουργία και η ενημέρωση της βάσης δεδομένων για τους τοπικούς

πολιτισμούς της Ηπείρου, αποτελεί ένα μικρό πρώτο βήμα δημιουργίας της απαραίτητης υποδομής στην προσπάθεια διάσωσης, διαφύλαξης, προστασίας, προβολής, ανάδειξης και ανάπτυξης των τοπικών πολιτισμικών της Ευρώπης. Ταυτόχρονα όμως και υπό προϋποθέσεις μπορεί να αποτελέσει μια πολύ σημαντική συνεισφορά του Ιδρύματος Ανάπτυξης του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π. και του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π. στην περιφέρεια της Ηπείρου καθώς και στους επιστήμονες, ερευνητές και μελετητές που ασχολούνται με τη διαφύλαξη της πολιτισμικής κληρονομιάς. Η βασική προϋπόθεση γι' αυτό και με δεδομένη την αξιοπιστία και την εγκυρότητα των εγγραφών και των καταχωρισμένων πληροφοριών, είναι η γνωστοποίησή της και η δυνατότητα πρόσβασης κάθε ενδιαφερομένου επιστήμονα, ερευνητή και μελετητή στη βάση δεδομένων. Στην κατεύθυνση αυτή σχεδιάζεται η δημοσίευση της βάσης δεδομένων στο Διαδίκτυο ή ακόμα και η εγγραφή της σε ηλεκτρονικό μέσο αποθήκευσης (π.χ. CD Rom) και η παραχώρησή του στις τοπικές αρχές της Ηπείρου για αξιοποίηση της βάσης από τους επιστήμονες και ερευνητές της περιοχής. Επιπλέον η δημιουργία ενός δικτύου πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, ερευνητικών κέντρων, μη κυβερνητικών οργανώσεων και ινστιτούτων που ασχολούνται με τη διάσωση των τοπικών Ευρωπαϊκών πολιτισμών (δραστηριότητα η οποία εντάσσεται στους στόχους του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π.) θα είχε σημαντική συμβολή στην ανταλλαγή γνώσης, πληροφοριών, τεχνογνωσίας, τεχνικών και τεχνολογιών με στόχο την προστασία και ανάδειξη των τοπικών πολιτισμών.

Τέλος, προσπάθειες σαν κι αυτή που τα πρώτα της πορίσματα παρουσιάζονται εδώ, μπορούν να συμβάλουν προς την κατεύθυνση της Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης, δηλαδή της ταυτόχρονα οικονομικής, κοινωνικής, πολιτικής, τεχνικής/τεχνολογικής και πολιτισμικής ανάπτυξης σε διαλεκτική αρμονία και με σεβασμό προς τον άνθρωπο και το περιβάλλον (Ρόκος 1998β, 2001) και συγκεκριμένα στην ανάδειξη της πολιτισμικής διάστασης της Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης η οποία σύμφωνα με το Ρόκο (2001) σέβεται, διαφυλάσσει, προσέχει και μαθαίνει από τους τοπικούς πολιτισμούς και την αυτόχθονη γνώση, αντιλήψεις και σκέψεις, ενώ ταυτόχρονα αξιοποιεί συνθετικά, συνεργιστικά, διεπιστημονικά και δημιουργικά τις δυνατότητες και τις προόδους της παιδείας, της έρευνας και της τεχνολογίας με τις παραδοσιακές γνώσεις, δεξιότητες και εμπειρίες των ανθρώπων κάθε τόπου.

Αναφορές και άλλη σχετική βιβλιογραφία

Kawada, J., *How to Promote incentives for Cultural Heritage Practitioners*, Presented at the Conference "Safeguarding Traditional Cultures: A Global Assessment of the 1989 UNESCO Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore Center for Folklife and Cultural Heritage", Smithsonian Institution Washington, DC, 1989.

Kirkinen, H., *Problems of Traditional Culture and Folklore in Europe*, Presented at the Conference "Safeguarding Traditional Cultures: A Global Assessment of the 1989 UNESCO Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore Center for Folklife and Cultural Heritage", Smithsonian Institution Washington, DC, 1989.

UNESCO, 1989. *Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore*, adopted by the General Conference at its twenty fifth session, Paris, 15 November 1989.

Council of Europe, *Recommendation No. R (95) 9 of the Committee of Ministers to Member States on the Integrated Conservation of Cultural Landscape Areas as Part of Landscape Policies*, Committee of Ministers, 1995.

Hongladarom, S., *Global culture, Local Cultures, and the Internet. The Thai Example*, Posted at http://pioneer.netserv.chula.ac.th/~hsoraj/web/Global_Culture.pdf , 1997

Hoppal, M., *Dialogue of Local Cultures in a Global Peace Progress*, Presented at the UNESCO International Forum "For a Culture of Peace and Dialogue of Civilizations, against a Culture of War and Violence", 15-19 May 1998, Kishinev, Republic of Moldavia, 1998.

Ρόκος, Δ., *Πολιτική και Πολιτισμός στα Χρόνια της Κυριαρχίας της Αγοράς*, Περιοδικό «Άρδην», 1998α.

Hoppal, M., *Local Values for International Co-Operation*, Presented at the UNESCO Conference on a Global Assessment of the 1989 Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore Smithsonian Institute, Center for Folklife and Cultural Heritage 27-30 June 1999, Washington D.C., USA, 1999.

The Ministry of Culture of Lithuania, 1999. *The Law on the Principles of State Protection of Ethnic Culture*, Chapter 1, Art. 2, 4, 1/10/1999, No. 82, p. 5, 1999.

Council of Europe, *Declaration on Cultural Diversity*, Adopted by the Committee of Ministers on 7 December 2000 at the 733rd meeting of the Ministers' Deputies, Committee of Ministers, 2000.

Marczuk, M., *Threats to the Folk Culture in Central Europe in the Process of Transformation, and Attempts to Overcome Them (Following Poland's Example)*, Presented at the Conference "Folk Culture at the Beginning of the 3rd Millenium" New Challenges and Means of Support", 6-10 June 2001, Vilnius, Lithuania, 2001.

Ρόκος, Δ., *Τεχνολογία, Πολιτισμός και Αποκέντρωση. Μια απόπειρα ολοκληρωμένης θεώρησης, προσέγγισης και ανάλυσης των πολυδιάστατων σχέσεων, αλληλεξαρτήσεων και αλληλεπιδράσεών τους στα επίπεδα της πολιτικής και της κοινωνίας*. Παρουσιάστηκε στο 2ο Διεπιστημονικό Συνέδριο "Το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο για το Μέτσοβο. Τεχνολογία, Πολιτισμός και Αποκέντρωση", Ε.Μ.Πολυτεχνείο - Δήμος Μετσόβου, 3-6.6.1998, Συνεδριακό Κέντρο Μετσόβου, Μέτσοβο, Εκδ. Εναλλακτικές Εκδόσεις, σελ.65-86, Αθήνα, 2001.

Telksnys, L., *Information Technology-based Cultural Heritage Preservation and Dissemination*, Presented at the Conference "Folk Culture at the Beginning of the 3rd Millenium" New Challenges and Means of Support", 6-10 June 2001, Vilnius, Lithuania, 2001.

Ρόκος, Δ., *Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη στις Ορεινές Περιοχές. Θεωρία και Πράξη*. 3ο Διεπιστημονικό Συνέδριο «Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη στις Ορεινές Περιοχές. Θεωρία και Πράξη», Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας, Μέτσοβο 7-10.6.2001, Συνεδριακό Κέντρο Μετσόβου (πρακτικά υπό δημοσίευση), 2001β.

Ministers' Deputies,Priorities of the Secretary General for 2003: Proposed action under objective 4 "to promote a European cultural identity, with awareness of the cultural diversity of Europe and its heritage, with special emphasis on education", Rapporteur Group on Education, Culture, Sport, Youth and Environment GR-C(2002)13 (restricted) 28 May 2002.

Amaladoss, M., *Global Homogenization: Can Local Cultures Survive?*, in East Asian Pastoral Institute Review, Vol. 36, No. 4, pp. 424-432, 2002.

Ρόκος, Δ., *Η πολιτισμική διάσταση της Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης*, στα Πρακτικά του Συνεδρίου «Πολιτιστική Οικολογία» του Τομέα Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και του Πολιτιστικού Συλλόγου Καπεσόβου «Αλέξης Νούτσος», Καπέσοβο, 29 Ιουνίου 2001, Ιωάννινα 2002.

CEFRE, *Glocalization. Research Study and Policy Recommendations*, Glocal Forum, Italy, 2003.

Marcum, D. and Friedlander, A., *Keepers of the Crumbling Culture. What Digital Preservation Can Learn from Library History*, D-Lib Magazine, May 2003, Vol. 9, No. 5, 2003.

Ρόκος, Δ., Θεμελιώδεις Προϋποθέσεις για ένα Σχέδιο Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης. Η Περίπτωση μιας Ελληνικής Περιφέρειας. Από τη Θεωρία στην Πράξη. Προσκεκλημένη

Εισήγηση στο 6ο Παγκόσμιο Πανηπειρωτικό Συνέδριο, Ηγουμενίτσα 26-29 Αυγούστου 1999. Στην τελική του μορφή περιλαμβάνεται στο Ρόκος, Δ., Από τη «Βιώσιμη» ή «Αειφόρο» στην Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη, Εκδ. Οίκος Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα, 2003.

Παράρτημα Ι

Διεπιστημονικά Ερευνητικά Κέντρα, Οργανισμοί, Ινστιτούτα, Δίκτυα για τους τοπικούς Ευρωπαϊκούς πολιτισμούς

Διεθνή

Cultural Documentation from across the world (http://www.culturedocs.info)

Cultural Survival (http://www.culturalsurvival.org)

Culturelink, the Network of Networks for Research and Cooperation in Cultural Development (http://www.culturelink.hr/)

Development Getaway – Culture and Development (http://www.developmentgateway.org/node/130613/)

Heritage Conservation Network (http://www.heritageconservation.net/)

Hornemann Institute, Centre for the preservation of World cultural heritage (http://www.hornemann-institut.de/)

ICOMOS is an international non-governmental organization of professionals, dedicated to the conservation of the world's historic monuments and sites (http://www.icomos.org/)

International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (ICCROM) (http://www.iccrom.org)

International Organization for Folk Art (http://www.iov.at)

Research Institute for Austrian and International Literature and Cultural Studies (INST) (http://www.inst.at/kulturen/index_e.htm)

Sacred Sites International Foundation is a non-profit organization dedicated to the preservation of sacred sites and their traditional cultures (http://www.sitesaver.org/)

Smithsonian Center for Folklife and Cultural Heritage (http://www.folklife.si.edu/)

South-North Network Cultures & Development (http://www.networkcultures.net/)

The Institute for Traditional Studies (ITS) (http://www.institutefortraditionalstudies.org/)

The Institute of Cultural Affairs (http://www.icaworld.org)

The International Protection of Expressions of Folklore under Intellectual Property Law (http://pcmlp.socleg.ox.ac.uk/Folklore/folklore.html)

UCL Centre for Sustainable Heritage (http://www.ucl.ac.uk/sustainableheritage/)

UNESCO, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (http://www.unesco.org/)

World Heritage Center (http://whc.unesco.org/)

World Music Institute, dedicated to the research and presentation of the finest in traditional and contemporary music and dance from around the world (http://www.heartheworld.org/)

Ευρώπη

Activities of the European Union: Culture (http://europa.eu.int/pol/cult/index_en.htm)

Council of Europe, Cultural and Natural Heritage (http://www.coe.int/T/E/CULTURAL_CO-OPERATION/HERITAGE/)

European Commission on Preservation and Access (ECPA) (http://www.knaw.nl/ECPA/)

European Cultural Foundation (http://www.eurocult.org)

European Culture Portal (http://europa.eu.int/comm/culture/index_en.htm)

European Folklore Institute (http://www.folkline.hu/)

European Heritage Network (http://www.european-heritage.net)

Living Heritage: A King Baudouin Foundation programme for community development through cultural resources for S.E. Europe (http://www.living-heritage.org/)

Network Cultures - Europe (http://www.networkcultures.net/culteurop_en.html)

SocioSite: Culture and Cultural Studies. Σύνδεσμοι με δικτυακούς τόπους σχετικά με τον πολιτισμό ανά την Ευρώπη (http://www.pscw.uva.nl/sociosite/TOPICS/Culture.html)

The Glocal Cultural Center, The Glocal Forum (http://www.glocalforum.org/en/projects/cultural_activities/index.asp)

Βαλκάνια

BalkanKult - Balkan Cultural Co-operation (http://www.balkankult.org/)

Χώρες της Βαλτικής

Baltic Institute of Folklore (BIF) (http://haldjas.folklore.ee/BIF/bhome.htm)

Αλβανία

The Institute of Folk Culture, Academy of Sciences (http://www.academyofsciences.net/institutes/folk-culture/)

Βέλγιο

Federal Office for Scientific, Technical and Cultural Affairs (http://www.ostc.fgov.be/)

Γερμανία

Deutsche Kultur International (http://www.deutsche-kultur-international.de)

Γεωργία

Georgian Arts & Culture Center (http://www.tbilisipastimes.com/gacc.html)

Δανία

Danish Culture (http://www.kulturnet.dk/)

Danish Institute at Athens (http://www.diathens.com/)

Ελλάδα

Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών "Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος" (http://www.venizelos-foundation.gr)

Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο (http://www.elia.org.gr/)

Θέατρο "Δόρα Στράτου" (http://users.hol.gr/~grdance/)

Ίδρυμα Βορειοηπειρωτικών Ερευνών (I.B.E.) (http://www.epirus.com/ibe/)

Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού (http://www.ime.gr/)

Ίδρυμα Μελετών Λαμπράκη (ΙΜΛ) (http://www.lrf.gr/)

Ιταλικό Ινστιτούτο Πολιτισμού (http://www.iic.gr/)

Κέντρο Λόγου και Τέχνης «ΔΙΕΞΟΔΟΣ», Μεσολόγγι (http://www.diexodos.com)

Metsovion Interdisciplinary Research Center (M.I.R.C.) of the N.T.U.A. for the protection and development of mountainous environment and local European cultures (http://www.ntua.gr/MIRC)

Οργανισμός Προβολής Ελληνικού Πολιτισμού (http://hch.culture.gr/)

Πνευματικό Ίδρυμα Σάμου «Νικόλαος Δημητρίου» (http://www.pnedim.gr/)

Πολιτιστική Ολυμπιάδα (http://www.cultural-olympiad.gr)

Υπουργείο Πολιτισμού (http://www.culture.gr/)

Εσθονία

Ministry of Culture (http://www.kul.ee/)

Estonian Culture (http://www.culturepoint.ee/)

Estonian Folk Culture Development and Training Centre (http://www.vilmsi.ee/)

Ευρωπαϊκή Τουρκία

Ministry of Culture (http://www.kultur.gov.tr/)

Ισλανδία

The Ministry of Education, Science and Culture, Iceland (http://government.is/interpro/mrn/mrn-eng.nsf/pages/frontpage)

Ισπανία

Hispania Nostra Association (http://www.hispanianostra.es/)

Ιταλία

Sicilian Culture (http://www.sicilianculture.com/)

Κροατία

Culturenet.hr Web portal to Croatian culture (http://www.culturenet.hr/)

Κύπρος

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (http://www.moec.gov.cy)

Λετονία

Ministry of Culture (http://www.km.gov.lv/)

Λιθουανία

A virtual exhibition of a millennium of Lithuanian Cultural Heritage (http://alka.mch.mii.lt)

Anthology of Lithuanian Ethoculture (http://ausis.gf.vu.lt/eka/)

Lithuanian Roots: An Overview of Lithuanian Traditional Culture (http://www.lfcc.lt/publ/roots/node1.html)

The Lithuanian Center of Folk Culture (http://www.lfcc.lt)

The ministry of Culture (http://www.muza.lt/index_en.html)

Μάλτα

Ministry of Education and National Culture (http://www.education.gov.mt)

Μεγάλη Βρετανία

Department for Culture, Media and Sport (http://www.culture.gov.uk)

English Heritage (http://www.english-heritage.org.uk/)

The Folklore Society (http://www.folklore-society.com/)

Νορβηγία

Ministry of Culture and Church Affairs (http://www.odin.dep.no/kkd/engelsk/index-b-n-a.html)

Culture Net Norway (http://www.culturenet.no/)

Ολλανδία

Education, Science and Culture in the Netherlands (http://www.minocw.nl)

The Netherlands Institute at Athens (http://www.nia.gr/)

Ουκρανία

Rylsky Institute for Art Studies, Folklore and Ethnology, National Academy of Sciences (http://www.nas.gov.ua/d/d13/nas_d13i5.html)

Ukrainian Language, Culture and Travel Page (http://pages.prodigy.net/l.hodges/ukraine.htm)

Ρουμανία

Romanian Folklife (http://www.romanian-folklife.ro/)

Ministry of Culture and Religious Affairs (http://www.eurocult.ro/en/main.htm)

Ρωσία

Russian Cultural Heritage Network (RCHN) (http://www.rchn.org.ru/)

Russian Folklore and Culture (http://www.geocities.com/Athens/Styx/4013/)

Σλοβενία

Ministry of Culture of the Republic of Slovenia (http://www.sigov.si/mk/en-index.htm)

Σουηδία

Culture Net Sweden (http://www.kultur.nu)

Swedish Foundation Cultural Heritage without Borders, CHwB (http://www.chwb.org)

Τσεχία

Ministry of Culture (http://www.mkcr.cz)

Φινλανδία

Ministry of Education (http://www.minedu.fi/)

Finish Culture on the Net (http://www.kulttuuri.net/)

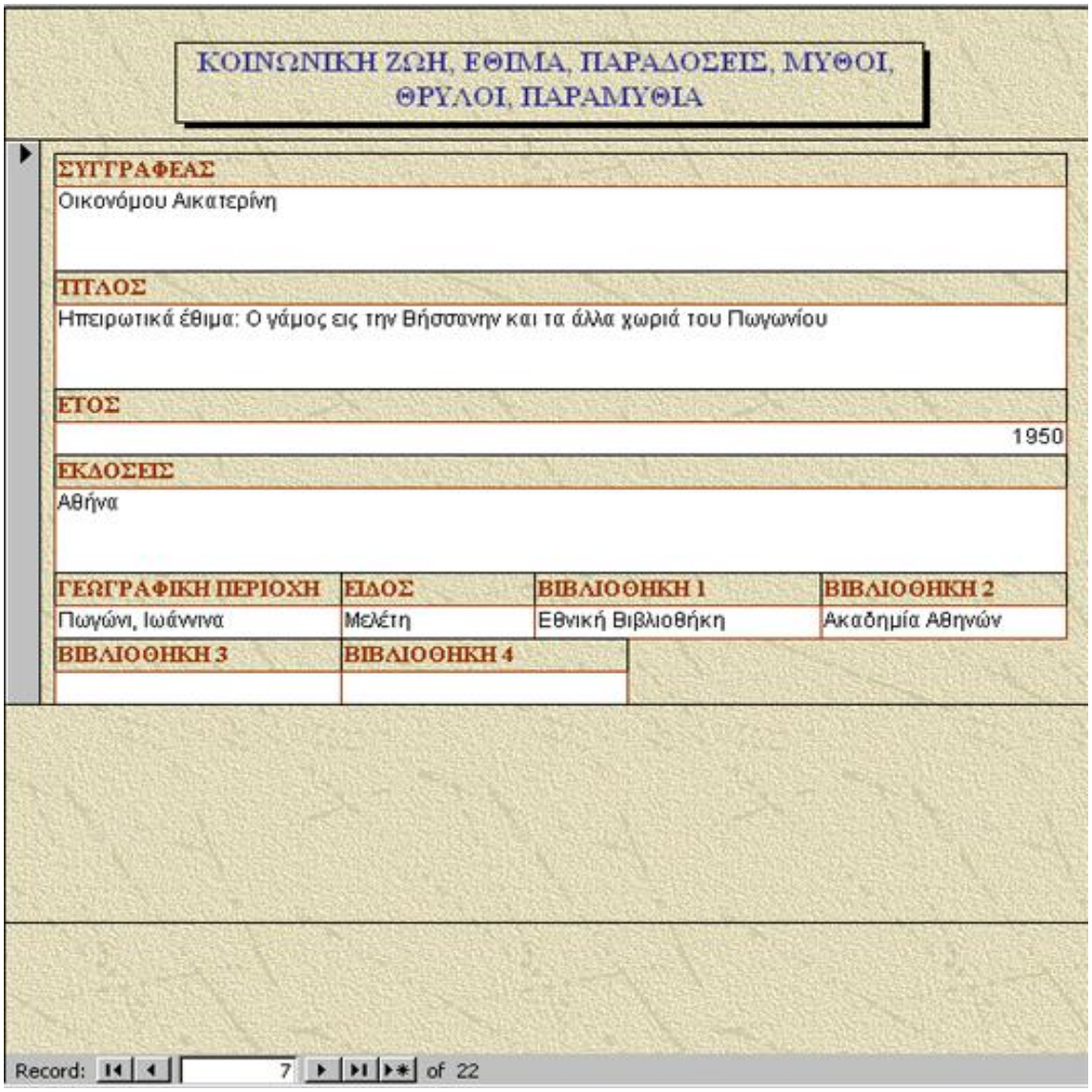
Φινλανδικό Ινστιτούτο Αθηνών (http://www.finninstitute.gr/)

Παράρτημα ΙΙ

Κοινωνική ζωή, έθιμα, παραδόσεις, μύθοι, θρύλοι, παραμύθια							
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ	**ΤΙΤΛΟΣ**	**ΕΤΟΣ**	**ΕΚΔΟΣΕΙΣ**	**ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ**	**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 1**	**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2**	**ΕΙΔΟΣ**
Αναγνωστόπουλος Γεώργιος Π.	Συλλογή παροιμιών του Ζαγορίου	1910	Αθήνα: Τύποις Π.Δ. Σακελλαρίου, Ανάτυπο από: "Λαογραφία, δελτίον της Ελληνικής Λαογραφικής Εταιρείας", τόμ.Β, τεύχος Β και Γ	Ζαγόρι, Ιωάννινα	Ακαδημία Αθηνών		Μελέτη
Αραβαντινός Παναγιώτης Ι.	Παροιμιαστήριον ή συλλογή παροιμιών: Εν χρήσει ούσων παρα τοις ηπειρώταις, μετ' αναπτύξεως της έννοιας αυτών και παραλληλισμού προς τας αρχαίας	1863	Ιωάννινα: Τυπογρφείο Δωδώνης	Ήπειρος	Ακαδημία Αθηνών		Βιβλίο
Γιοφύλλης Φώτος	Τα ηπειρώτικα ήθη, έθιμα και τραγούδια	1958	Αθήνα: Ανάτυπο από "Φιλολογική Πρωτοχρονιά"	Ήπειρος	Ακαδημία Αθηνών		Άρθρο
Δημητριάδης Γιάννης	Αναμνήσεις του χωριού ιστορικές και παιδικές απ' τα παλαιά χρόνια ως τα σήμερα και συλλογή ποιημάτων του τόπου μας	1970	Αθήνα	Δραμεσα, Ιωάννινα	Ακαδημία Αθηνών		Βιβλίο
Διαμαντής Κωνσταντίνος Αθ.	Το πανηγύρι της Αγ. Παρασκευής στα Τζουμέρκα με το χορό καγγελάρι	1953		Τζουμέρκα, Ιωάννινα	Ακαδημία Αθηνών		Μελέτη
Θανασήπαππας Χριστόφορος	Και ζεστά και κρύα: Ήθη και έθιμα Ηπείρου και σάτυρα μιας εποχής	1994	Αθήνα	Ήπειρος	Εθνική Βιβλιοθήκη		Μελέτη
Καβούκη Μαρία Ε.	Ζαγοριανός γάμος	1966	Αθήνα: Ανάτυπο από: "Θεσσαλικά Χρονικά"	Ζαγόρι, Ιωάννινα	Ακαδημία Αθηνών		Άρθρο
Κίτσης Ευθύμιος	Μαντική και προλήψεις από την Πρέβεζα	1995	Θεσσαλονίκη	Πρέβεζα	Εθνική Βιβλιοθήκη		Μελέτη
Κίτσης Ευθύμιος	Τα παιδικά παιχνίδια στην Ήπειρο	1995	Θεσσαλονίκη	Ήπειρος	Εθνική Βιβλιοθήκη		Μελέτη
Κίτσης Ευθύμιος	Παροιμίες και παροιμιακές φράσεις από την Ήπειρο	1995	Αθήνα	Ήπειρος	Εθνική Βιβλιοθήκη		Μελέτη
Λολιούσης Θεόδωρος	Η κοιλάδα των νεκρών: [Ακέρων καί Ακερουσία]	1973	Αθήνα: Βασιλείου	Θεσπρωτία	Εθνική Βιβλιοθήκη		Μελέτη
Λώλης Νικόλαος	Το "Δωδεκαήμερο" στην Ήπειρο: Έθιμα κι' παραδόσεις των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς κι' των Φώτων	1965	Αθήνα: Τυπ. Επ. Μάγγου	Ήπειρος	Εθνική Βιβλιοθήκη		Μελέτη

Κοινωνική ζωή, έθιμα, παραδόσεις, μύθοι, θρύλοι, παραμύθια							
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ	**ΤΙΤΛΟΣ**	**ΕΤΟΣ**	**ΕΚΔΟΣΕΙΣ**	**ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ**	**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 1**	**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 2**	**ΕΙΔΟΣ**
Μπουκουβάλας Αχιλλέας	Προγονικα: Ήθη, έθιμα, ανέκδοτα, ιστορικά τοπωνύμια, θρύλοι, δημοτικά τραγούδια και παροιμίες από τον Ηπειρωτικό χώρο	1966	Θεσσαλονίκη	Ήπειρος	Ακαδημία Αθηνών		Μελέτη
Μπούρης Γεώργιος	Τα παλιά εκείνα χρόνια: (Ηπειρώτικη - Κατσάνικη λαογραφία)	1997	Ιωάννινα	Ήπειρος	Εθνική Βιβλιοθήκη		Μελέτη
Οικονόμου Αικατερίνη	Ηπειρωτικά έθιμα: Ο γάμος εις την Βήσσανην και τα άλλα χωριά του Πωγωνίου	1950	Αθήνα	Πωγώνι, Ιωάννινα	Εθνική Βιβλιοθήκη	Ακαδημία Αθηνών	Μελέτη
Πάντος Δήμος	Βαβούρι Θεσπρωτίας: Η ζωή, τα ήθη, τα έθιμα και οι ξενιτεμένοι του χωριού μας	1990	Αθήνα	Βαβούρι Θεσπρωτίας	Εθνική Βιβλιοθήκη		Μελέτη
Παπακώστας Άγγελος Ν.	Ηπειρωτική εθιμογραφία: Οι φωτιές του Αϊ-Βασίλη	1950	Ανάτυπο από: "Καθημερινή", 1-1-1950	Ήπειρος	Ακαδημία Αθηνών		Άρθρο
Σαλαμάγκας Δημήτριος Σ.	Η Κυρά η Κουσιοβίτσα: Το χρονικό του πανηγυριού και της εικόνας της Πανάγιας της Χρυσοβίτσας	1956	Ιωάννινα: Εκδοση περιοδ. "Ηπειρωτική Εστία"	Χρυσοβίτσα Ιωαννίνων	Ακαδημία Αθηνών		Μελέτη
Σαρρος Δημήτριος Μ.	Ζαγοριακών θεσμίων έρευνα	1927	Ανατύπωσις εκ του Β' τόμου των "Ηπειρώτικων Χρονικών"	Ζαγόρι, Ιωάννινα	Ακαδημία Αθηνών		Άρθρο
Σιόντης Κ. Χ.	Ο ηπειρώτικος γαμος (παληότερα)	1973	Ιωάννινα: Δωδώνη Επιστημονική Επετηρίδα της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων [Ανάτυπα]	Ήπειρος	Ακαδημία Αθηνών		Μελέτη
Στασινός Νικόλαος Β.	Από την εγκυμοσύνη ως το σαράντισμα: Παλαιά έθιμα της περιοχής Ξηροβουνίου και Τζουμέρκων	1977	Ιωάννινα: Ανατυπο από: "Ηπειρωτική Εστία"	Ιωάννινα	Ακαδημία Αθηνών		Άρθρο
Υφαντής Νικόλαος Θ.	Ο Πωγωνήσιος γάμος: ήθη και έθιμα - προκαταλήψεις - δεισιδαιμονίες - μάγια - αμποδέματα - προικοσύμφωνα κ.λ.π., τραγούδια: νυφιάτικα - στολιστικά - καθεστικά - ταβλας ντολίων - λιανοτράγουδα - χορευτικά	1972	Αθήνα : Αριστοτέλη Ν. Ζωίδη	Πωγώνι, Ιωάννινα	Ακαδημία Αθηνών		Βιβλίο

Εικόνα 1: Παρουσίαση των εγγραφών της βάσης δεδομένων της κατηγορίας «Κοινωνική ζωή, έθιμα, παραδόσεις, μύθοι, θρύλοι, παραμύθια» υπό μορφή πίνακα.

Εικόνα 2: Παρουσίαση των εγγραφών της βάσης δεδομένων της κατηγορίας «Κοινωνική ζωή, έθιμα, παραδόσεις, μύθοι, θρύλοι, παραμύθια» υπό μορφή φόρμας κατά την οποία κάθε εγγραφή παρουσιάζεται σε ξεχωριστή καρτέλα. Στο κάτω μέρος της εικόνας ο χρήστης ενημερώνεται ότι η συγκεκριμένη εγγραφή που εμφανίζεται αυτή τη στιγμή είναι η 7η από τις 22 συνολικά που υπήρχαν στη βάση δεδομένων στην κατηγορία «Κοινωνική ζωή, έθιμα, παραδόσεις, μύθοι, θρύλοι, παραμύθια» την περίοδο συγγραφής της παρούσας εργασίας.